

BİBLİYOGRAFYA :

Seyyid Vehbî, *Surnâme*, İÜ Ktp., TY, nr. 3035, vr. 10^{a-b}; Esad Efendi, *Atrabü'l-âsâr*, İÜ Ktp., TY, nr. 6204, vr. 13^{a-b}; Râmiz, *Âdâb-ı Zurfâfâ*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3873, vr. 32^a; Müstakimzâde, *Mecmûa-i İlahiyyât*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3397, vr. 56^a, 57^b, 58^a, 65^b; a.mlf., *Mecelletü'n-nisâb*, Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 628, vr. 201^b; Ayvan-sarâyî, *Vefeyât*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 1375, vr. 56^b-57^a; Ezgi, *Türk Musikisi*, I, 155-156, 268-269; II, 125-126; IV, 57-60; Ergun, *Antoloji*, I, 148-151, 304-308, 338; Fazıl Işıklı, "Başbakanlık Arşivinde Yeni Bulunmuş Olan ve Sadreddinzâde Telhisî Mustafa Efendi Tarafından Tutulduğu Anlaşılan H. 1123 (1711)-1148 (1735) Yıllanna Ait Bir Cerîde (Jurnal) ve Ekletisi", *VII. TTK Bildirtiler* (1973), II, 522-523; Nuri Özcan, *Onsekizinci Asırda Osmanlılarda Dinî Müsiki* (doktora tezi, 1982), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 680-685; Özalp, *Türk Musikisi Tarihi*, I, 171-172; Kıp, *TSM Sözlü Eserler*, s. 89, 246; Mehmed Veleđ [Izbudak], "Atrabü'l-âsâr", *Mekteb*, sy. 4, İstanbul 1311, s. 184; Ahmed Refî, "Hicrî 1311 Tarihinde Enderunlu Şairler, Hattatlar ve Musiki Sanatkarları Tezkiresi" (nşr. Rifkî Melûl Meriç), *İstanbul Enstitüsü Dergisi*, sy. 2, İstanbul 1956, s. 147, 165; Hayri Yenigün, "Lâle Devri Bestekârları-1-", *MM*, sy. 167 (1962), s. 348-349; Avni Akkoç, "Üçüncü Sultan Ahmed'in Saz Takımı", a.e., sy. 227 (1967), s. 9-10; Orhan Nasuhioğlu, "Enfi Hasan Ağa ve Ahî Efendi'ye Dair", a.e., sy. 319 (1976), s. 8; Gültekin Oransay, "Yayımlanmış Türk Din Musikisi Sözlü Anıtlarının Ezgileyicileri", *AÜİF İslâm İlimleri Enstitüsü Dergisi*, sy. 3, Ankara 1977, s. 162; Öztuna, *BTMA*, I, 331-332.

NURİ ÖZCAN

HASAN AĞA, Mühürdar**Köprülüzâde**

Fâzıl Ahmed Paşa'nın mühürdarı ve onun seferlerini anlatan *Cevâhirü't-tevârih* adlı eserin müellifi (bk. CEVÂHİRÜ'T-TEVÂRİH).

HASAN AĞA CAMİİ**Adana'da**

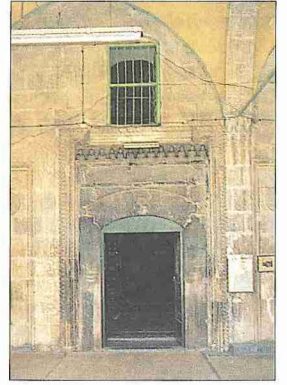
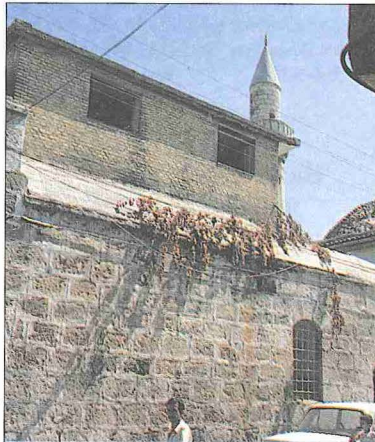
Ramazanoğulları dönemine ait camii.

Ali Ağa mahallesinde Yağ Camii'nin 150 m. kadar güneyinde yer alan ve asıl adı Hasan Kethüdâ Camii olan eserin ne zaman yapıldığı belli değildir. Halk arasında dolaşan bir rivayete göre, Ramazanoğlu Pîrî Paşa'nın beylerbeyi olarak Adana dışında bulunduğu sırada, Ulucami'nin yapımına nezaret eden kethüdâsı Abdullah oğlu Hasan Ağa tarafından bu inşaatın arttırılan malzeme ile yaptırılmıştır. Bu rivayetin doğruluk derecesi bilinmemekle birlikte her iki eser arasında, harimin yan tarafında yer alan dikine mekânlardan başka kubbeleri örten oluklu

kiremitler, çiniler ve mihraplarla minberlerdeki renkli taş işçiliği bakımından büyük benzerlikler bulunduğu dikkat çekmektedir. Bu benzerlikler ve Ulucami'nin tamamlanış tarihinin 1541, türbesindeki çini kaplamalı lahitlerden en yeni tarihinin de 1552 yılına ait olduğu dikkate alındığında XVI. yüzyılın ortalarında yapıldığı söylenebilir.

Tamamen kesme taştan inşa edilmiş olan ve mevcut haliyle dıştan dışa 24,00 × 36,45 m. boyutlarında bir alan kaplayan camii, tek kubbeli bir harimle bunun iki yanında dikdörtgen planlı birer mekân ve kuzeyinde yer alan revaklı bir avludan oluşmaktadır. 1814 ve 1946 yıllarında iki büyük tamir geçirdiği bilinmekte ve bu tamirler sırasında harimin iki yanındaki dikdörtgen mekânların değişikliğe uğradığı, avlunun üç tarafında bulunan revakların ise tamamen ortadan kaldırıldığı görülmektedir. İlk yapıdan günümüze ulaşan orijinal kısımlar harim, minare ve son cemaat yerinin bir bölümünden ibarettir. Doğu, batı ve kuzeyden sade görünüşlü üç kapı ile girilen küçük avlunun kible tarafında arka arkaya iki sıra revak bulunur. Bunlardan öndeki, dört ince sütun üzerine oturan bir sakıftan, harime bitişik olanı ise (son cemaat yeri) dört sütun üzerine binen üç kubbeden meydana gelmiştir. Onarımlardan biri sırasında kalın birer ayak içine alınmış olan uçlardaki sütunların üzerinde görülen üzengi taşlarından ve iki yan duvardaki birer pandantif izinden, eskiden öndeki revakın doğu ve batı uçta kuzeye doğru dönerek avluyu firdolayı kuşattığı tahmin edilmektedir. Son cemaat yeri reva-

Hasan Ağa Camii – Adana

Hasan Ağa
Camii'nin
cümle kapısı

kının kubbe sayısı halen üç ise de aslında bunların beş tane oldukları anlaşılmaktadır; fakat bu kubbeler harimin kapısına göre biraz doğuya kaymış vaziyettedir.

Harimin 10,70 m. çapındaki kubbesi, doğrudan doğruya dört duvar üzerine binen sekizgen bir kasnağa oturmakta, köşelerde geçiş unsuru olarak trompların kullanıldığı görülmektedir. Bu kubbe de son cemaat yerinin kubbeleri gibi mahallî geleneğe uygun olarak oluklu kiremitlerle kaplanmıştır. Sade birer mihrabı bulunan ve düz örtüyle örtülmüş olan yan kanatlar harime ikişer kapı ile bağlanmaktadır. Harimin kuzeydoğu köşesindeki çokgen gövdeli ve şerefesinin altı mukarnaslı minareye doğudaki yan mekândan geçilerek girilmektedir.

Harim kapısı üç taraftan bir sıra damalı, iki sıra pahlı silme ile çevrilmiş, bu çerçeve ile basık kemerli atkı arasında kalan üstteki kısma mukarnaslı bir silme daha yerleştirilmiştir. Aynı çerçeve ve silmenin son cemaat yeri mihrabiyesinde de uygulandığı görülür. Zarif mukarnaslarla nihayetlenen yuvarlak nişli mihrapta, özellikle dört kollu çark motifleriyle dikkati çeken Memlûklü tarzı renkli taş işçiliği hâkimdir. Aynı şekilde tezyin edilen, fakat nisbeten daha sade bir görünüşe sahip olan mermer minberin aynalıklarında geometrik kompozisyonlu birer üçgen göbek yer almaktadır. Harimin kuzeyini boydan boya kateden ahşap mahfilin alt yüzü, Adana'da başka hiçbir eserde görülmeyen zengin ve başarılı kalem işleriyle bezenmiştir. Ahşap kapı kanatları geometrik, pencere alınlıklarının çinileri ise bitkisel motiflerle süsüldür.

BİBLİYOGRAFYA :

Evlîya Çelebi, *Seyahatnâme*, IX, 337; M. Hâdi Altay, *Adım Adım Çukurova*, Adana 1965, s. 25; Nusret Çam, *Ramazanoğulları Mimari Eserleri* (doktora tezi, 1979), AÜ Ed.Fak., s. 124; *Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler*, Ankara 1983, I, 20-23.

NUSRET ÇAM